

Idea a nepředmětčnost

Václav Bělohradský cituje ve jednom svém textu pro studenty) Gianni Vattima, který „říká, že filosofování je umění dovést ideje – v dialogu s jejich možnými významy – až k soumraku, k okamžiku, kdy se z nich vytrácí nárok na věčnou platnost, kdy zapadají jako Slunce“. Přivolávat takový soumrak idejí je prý posláním civilizace Západu. – Když si náležitě odmyslíme Spenglera, který touto myšlenkou prosvítá, můžeme shledat na zmíněném pohledu také něco takříkajíc „pravdivého“, tj. něco, co ukazuje alespoň jeden aspekt tohoto „fenoménu“ jakoby ve světle „pravdy“. Uvážíme-li, že celá velká tradice západního myšlení je silně zatížena zpředměťující tendencí, a uvažujeme-li „ideu“ nikoli „pozitivně platónsky“, nýbrž – v odvolání na Patočkův „negativní platonismus“ – jako „nejsoucno“, a my bychom raději řekli jako „nepředmětčnost“, je onen vadný, ale světově významný pokus chápat „ideje“ jako předmětná jsoucna, vyňatá z prostoru i času, tedy jako něco „věčně platného“ a „věčně jsoucího“. Právě proto musíme najít nový způsob, jak myslit (chápat, koncipovat, tj. pojmově zachytit) „skutečnou“, tj. „pravou“ ideu, tj. ideu nikli „jsoucí“, nýbrž „přicházející“. Idea, která přichází, ještě není zachycena ani uchopena, ale přichází jako výzva, jako oslovení, apel. Ve chvíli, kdy je zaslechnuta a nějak myšlena, stává se už něčím také předmětně jsoucím, a to zároveň znamená nejen uskutečnění (a k tomu ovšem idea míří), nýbrž také jakési ponížení, jakýsi úpadek, totiž právě ono zpředmětnění. Jakmile si to filosofující myslitel začne uvědomovat, začne nutně rozlišovat mezi tím, co zachytil a uchopil, a tímto zachycením a uchopením samým. Skutečně nové, tj. trochu dnešní, ale zejména zítřejší a pozítřejší filosofování bude muset směřovat k tomu, dovést ony „uchopené ideje“ k jejich soumraku, tj. k soumraku jejich uchopení, ale jenom proto, aby tak v sobě dokázalo probudit novou vnímavost vůči oněm ideám přicházejícím, které dokáže rozpoznat za vším tím starým způsobem jejich zachycení a uchopení, který je de facto vůbec neuvolňoval, nýbrž naopak svazoval a korumpoval.

Václav Bělohradský se odvolává na běžnou zkušenost, které nikdo nemůže uniknout, totiž „že každá skutečnost děraví jako lidská paměť a chátrá jako lidské tělo“, a potom to prostě aplikuje (bez náležité argumentace) na „ideje“: „vždyť ideje nejsou nic bez těl, v nichž se zabydly“. Už z formulace samé je dobře patrné, že Bělohradský redukuje své chápání „skutečnosti“ na skutečnosti již uskutečněné, tj. zčásti zpředmětněné, představující určitou, ale částečnou změnu, určitý zásah do světa předmětnosti (za použití materiálu, který byl pro toto „sukutečnění“ po ruce a k dispozici). Přirovnání skutečnosti (tj. světa skutečností, které mají také předmětnou stránku) k paměti není tak docela od věci, ale je třeba je dovést ještě o nějaký ten krok dál. Skutečnosti (vnitrosvětne) nejen „chátrají“ (a to znamená mnohem víc než tzv. entropii – a zasluhuje to zvláštní pozornost a důkladnou analýzu, jak na to poukazuje třeba Whitehead, když zdůrazňuje problém „zanikání“), ale prostě pomíjejí a přestávají aktuálně „být“, tj. jejich „bytí“ se uzavírá a končí, a po tomto konci zůstávají už jen relikty, jež na sobě (v sobě) nesou jisté stopy toho, co pominulo. To vše však platí jen o skutečnostech vnitrosvětých, nikoli o skutečnostech „nepředmětných“, o kterých nelze říci, že „jsou“ (ve smyslu vnitrosvětého bytí), ale o kterých také vůbec neplatí, že prostě „nejsou“, že tedy „jsou ničím“, takže o nich nelze nic myslit ani říci. Právě naopak: nepředmětné skutečnosti přicházejí a stávají se výzvou k tomu, aby byly uskutečněny, tj. aby mohly díky aktivitě subjektů „srůst“ s některými již „uskutečněnými“, tj. vnitrosvětými skutečnostmi v nové subjektivně sjednocené struktury, v „pravé“ události. Filozofové budou prostě muset vzít na vědomí, že „ideje bez těl“ (tj. ještě před jakýmkoli krokem

k jejich „uskutečnění“ v rámci světa, tj. ze strany nějakých subjektů) nejsou „nic“, ale že jsou „skutečné“, byť nepředmětně skutečné.

(Písek, 060720-1.)